

Celem projektu jest ukazanie wpływu włoskiej literatury humanistycznej na krakowskie środowisko intelektualne w pierwszej połowie XV wieku oraz udowodnienie, że cezurę początków renesansowego humanizmu w Polsce należy przesunąć na okres 1420-1440. Do osiągnięcia tego celu posłuży wspomagana komputerowo analiza komparatystyczna, stylometryczna i filologiczna mów rekomendacyjnych najwybitniejszych przedstawicieli ówczesnego krakowskiego środowiska intelektualnego, takich jak Mikołaj Koźłowski, Jan Elgot czy Maciej z Łabiszyna, która zostanie przeprowadzona w oparciu o korpus humanistycznych tekstów włoskich z pierwszej połowy XV wieku. Dodatkowym wynikiem projektu będzie również stworzenie pierwszych cyfrowych edycji wybranych mów rekomendacyjnych oraz przygotowanie danych i modeli HTR (*Handwritten Text Recognition*, rozpoznawanie tekstu pisanego), które posłużą przyszłym badaniom źródłoznawczym na materiale łacińskojęzycznej twórczości Uniwersytetu Krakowskiego w XV wieku.

Dyskusja na temat początków humanizmu w Polsce trwa już od prawie stu lat i do tej pory nie przyniosła satysfakcjonujących konkluzji. W zależności od przyjętych definicji i wyznaczników, początki humanizmu – jednego z najważniejszych nurtów intelektualnych XV wieku i podstawy renesansu – datowało się albo na pierwsze dekady piętnastego stulecia, albo na przełom wieków XV i XVI. Popularną cezurą jest rok 1470, którą wyznacza przybycie włoskiego humanisty Filipa Kallimacha Buonaccorsiego do Krakowa, niekiedy mówi się również o początkach humanizmu w okresie całego pokolenia intelektualistów aktywnych w latach 1430–1460. Ostatnie odkrycia pokazują jednak, że w na przełomie lat 40. i 50. tego stulecia humanizm, nawet jeśli nie był jeszcze nurtem dominującym, miał już ugruntowaną pozycję w polskim środowisku intelektualnym. Z tego powodu jego początków należy doszukiwać się znacznie wcześniej.

Dla potwierdzenia tak postawionej hipotezy zamierzam przeprowadzić badania literaturo-, języko- i źródłoznawcze na mowach rekomendacyjnych przedstawicieli Uniwersytetu Krakowskiego. Opierając się na stworzonej w latach 70. XX wieku przez Marię Kowalczyk liście takich mów, planuję stworzyć edycję cyfrową około 60 tekstów uniwersyteckich. Dokonam tego przy użyciu metod automatycznych (HTR), co w porównaniu z metodami tradycyjnymi znacząco zmniejszy czas trwania i koszt takich prac. Warto podkreślić, że obecnie istniejące modele HTR dają już 90% skuteczność odczytywania tekstu rękopiśmiennego, dlatego zapewnią możliwie najlepsze efekty. Gotowe edycje zostaną zanalizowane przy użyciu wspomaganych komputerowo badań komparatystycznych, stylometrycznych i filologicznych z wykorzystaniem korpusu włoskich tekstów humanistycznych, który stworzyłem na potrzeby mojego poprzedniego projektu pt. „Jan Długosz – pisarz jeszcze średniowieczny czy już renesansowy? Intertekstualne inspiracje w XV-wiecznej Polsce”.

Spodziewam się, że przeprowadzone badania umożliwią jak najdokładniejsze wskazanie momentu, w którym włoska literatura humanistyczna „zadomowiła się” w krakowskim środowisku intelektualnym. To z kolei pozwoli na dosyć precyzyjne wyznaczenie cezury początków humanizmu w Polsce i przyniesie istotne konkluzje w dyskusji na ten temat. Ponadto, bezpośrednim efektem projektu będzie stworzenie cyfrowych edycji około 60 mów uniwersyteckich, które znacząco wzbogacą dostępne korpusy elektroniczne i podniosą dostępność tego typu tekstów dla badaczy, którzy obecnie są skazani na lekturę tekstów rękopiśmiennych. Zebrane dane posłużą również wytrenowaniu i upublicznieniu w otwartym dostępie modelu HTR, który ułatwi przyszłe prace na materiale łacińskojęzycznej twórczości literackiej polskiego środowiska intelektualnego w XV wieku.